אר"ץ הכנעני', ולא כמו שכתב למעלה '**אל מקו"ם הכנעני**', היות ולא רצה שיאמר להם עתה בפעם הראשונה שהמה שומעים מעצם הדבר של ההבאה לארץ ישראל אודות המלחמות שיצרכו ללחום לכבוש את הארץ בכדי שלא יבוא מורך בלבבם שצריכים לעבוד עבודה קשה לכובשה, ולעת עתה הסתיר הדבר מהם, אבל למעלה ששם מיירי שדיבר השי"ת למרע"ה לבדו, אמר לו זאת.

אמנם עדיין תיקשי בעצמיותה של בשורה זו, שאמר הקב"ה למשה רבינו שיצטרכו ישראל ללחום עם הכנעניים, מה ראה צורך לומר זאת למשה רבינו עתה, ומה זה נוגע בעת הזאת כשהם עדיין במצרים, ומאי נפקותא אם יגיעו לארץ ישראל ברוגע ובשלוה והכנעניים עדיין בה, או שזה יהיה עם כיבוש ומלחמה וסילוק העממין ממנה, ונראה מזה שיש שייכות רבתית עם עצם המלחמה ועם טובתה ומעלתה של הארץ, ומה ביאורה של דבר.

צורך השי"ת לספר לישראל במעלות הארץ

וכדאי לבאר הענין על נכון, יש להקדים דגם עפ"י דברי רמב"ן הנ"ל במעלת ארץ ישראל - שהוא מקום כה משובח שיש שם הן חלב רב וטוב, והן פירות שמנים ומתוקים - יש להוסיף ולבאר, שלכאו' ישאל השואל מה ראה הקב"ה צורך לפרט ולדבר במעלתה של הארץ כי היא ארץ זבת חלב ודבש, הרי כעת נתונים ישראל בקושי ובצער תחת עול הגלות של מצרים, ובעי קודשא בריך היא להצילם מהם ולהוציאם ממצרים וכתוב (להלן פסוק ט) '**ועתה הנה צעקת בני ישראל באה אלי וגם ראיתי את הלחץ אשר מצרים לחצים אתם. ועתה לכה ואשלחך אל פרעה והוצא את עמי בני ישראל ממצרים**', ולכאורה במצבם הכי דלה היה בפשטות סגי שיאמר להם שיוצאים ממצרים לבד, והולכים אל מקום אחר אשר שם יהיו ישראל חופשיים לנפשם ולא יהיו נאנקים תחת שלטון עם זר, ובזאת יתרצו וישמחו כלל ישראל, ולמה היה צריך להוסיף לומר להם שהולכים לארץ טובה ורחבה שיש בה מעלות רבות ונפלאות.

אבל ביאור הענין הוא, כי באמת היו ישראל יכולים לטעון כלפי מעלה, שאם כל מטרת יציאתנו ממצרים היא בעבור ירידת עול מצרים עלינו ושנהיה חופשיים משלטונם הקשה, הא סגי להעניש פרעה והמצריים ולהמיתם, ובזאת ירד עול המצריים מעלינו ונוכל להישאר במצרים בלי טלטולא דאורחא ודגברא ללכת אל מקום אחר, ולמה לנו לצאת ממצרים לארץ אחרת.

ולכך אמר להם השי"ת כי לא ירוויחו די בהענשת מצרים והישארותם במצרים, כי הוא רוצה להעניק להם **ארץ זבת חלב ודבש, וכדברי הרמב"ן דלעיל שיש בה מעלה מיוחדת של תרתי דסתרי**, כי יש שמה גם מרעה טוב לבהמות וחלב משובח, וגם היא מקום פירות שמנים ומתוקים הזב דבש מהם, וזאת הרי ליכא במצרים, ולכך ירצו להגיע לארץ ישראל שהיא מקום כה נעלה ומשובח.

אין כוונת הכתוב על מעלת גשמיות אלא על ההשגחה הרוחניות שבה

ויש להוסיף ולומר עוד יסוד חדש, דהנה כאשר נאמר בכתוב על מעלתה של ארץ ישראל שהוא 'ארץ זבת חלב ודבש', וכדברי הרמב"ן שיש בה מעלה מיוחדת של תרתי דסתרי, שיש שמה גם מרעה טוב לבהמות וחלב משובח, וגם מקום של פירות שמנים ומתוקים הזב דבש מהם ושלא כדרך הטבע, הרי יקשה למשכיל האיך נוכל לומר שכוונת הכתוב לדבר על דברי הנאות גשמיות גרידא של חלב רב ופירות מתוקים, וכי לבעבור זאת יזרז הכתוב לישראל לבוא לארץ משום הנאת גופנית וצרכי הגוף לפטמה בתענוגי העולם הזה, אתמהה.

אלא ודאי שכיוון לדבר על דבר רוחני גבוה מעל גבוה שבארץ הקדושה, וכאשר מובא בכתוב (דברים יא, יב) '**ארץ אשר ה' אלוקיך דרש אתה תמיד עיני ה' אלוקיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה**'. והיינו אשר נתקדשה ונתעלתה ונתחיידה הארץ בהשגחתה הפרטית של הבורא יתברך שמו עליה, ותמיד עיני ה' אלוקיך בה, ולכך יש עליה כח רוחני רב המשפיע על כל יושביה וגם על כל פירותיה והדברים הגשמיים שבה.

וגם אמר סימן להשגחה הרוחנית שבה, כי רואים שינוי בהדברים הגשמיים שבה, וכי יש בה שני הפכיים של חלב רב ופירות שמנים ומתוקים שהוא שלא בדרך הטבע וכדרכו של עולם, וכל זאת בעבור שנתקדשה בהויה רוחנית רבה ועצומה של השגחת השי"ת עליה ועל כל הנמצאים בה המשפיע ומכניס רושם עמוק גם בפירותיה ובחלק הגשמי שבה, **ואין זה אלא כסימן לדבר הפנימי והעמוק שבארץ**, וזאת הוא הדבר אשר רצה השי"ת לומר למשה רבינו ע"ה, ולא על הנאות גשמיות בסתמא.

דברי הקב"ה למשה רבינו על ההשגה הרוחנית שבה

וביסוד זה יתבארו הדבר היטב כל הדקדוקים שהקשינו והכל על מקומו יבוא בשלום, כי כשאמר הכתוב אל **מקו"ם** הכנעני, כיוון לומר כדברי הרמב"ן שיצטרכו ללחום עליה להכריתם מן הארץ ולא להשאיר אותם בה כדרכם של האבות הק', והסיבה לזה הוא כי בכדי שיהיה הארץ קדוש בקדושה של מעלה ויזכה להשראת השכינה והשגחת הבורא באופן פרטי, יצטרכו לנקותה מכל סיג ופגם מזוהמת הכנעניים אשר השאירו בארץ כי המה עם ירוד ומגונה, ויצטרכו ללחום עמהם ולהכריתם משם ולצחצח את הארץ ולנקותה מכל סיג ופגם ואפילו בעמל ובקושי מרובה, וכל זה בכדי שתוכל לזכות להשראת השכינה באתר נקי וטהור.

ולכך למעלה (פסוק ח') **כשדיבר הבורא ית"ש למשה רבינו, אשר לא היה נמצא בזוהמת מצרים, והיה יכול להשכיל ולהבין בכוחה הרוחני של הארץ**, קורא אותה בלשון '**מקום**' **היות שדיבר איתו הקב"ה על דבר הקדושה שיש בארץ**, ואמר לו שבני ישראל יצאו מן ארץ מצרים להגיע לארץ ישראל משום הקדושה שיש בה דייקא, ולכך יצטרכו ללחום עם הכנעניים בכדי לנקותה ולהטהרה כדבעי למיהוי ובכך תהיה ראויה האדמה שתשרה בה שכינה.

וכן אמר לו כי היא ארץ '**טובה ורחבה**', ואין הכוונה רחבה כפשוטו, כי הרי ארץ מצרים גדולה הימנה וכשנתבאר, אלא כיון על אומרם (דניאל יא, טז-מא) '**ארץ הצבי**' אשר היא רחבה ונמתחת כעור הצבי, לפי מספר בני אדם הדרים עליה.

והרי זה דבר ניסי לגמרי שהארץ יתפשט ויתקצר לפי מספר בני אדם היושבים בה, וזה שייך רק משום כוחה הרוחני אשר טמון בארץ וגורם להמעלות שבה אף מעל לדרך הטבע.

בציווי השי"ת למשה רבינו לדבר לישראל - מדבר עתה על ענייני הגשמיות

אכן כשדיבר הכתוב להלן (פסוק יז) בדברי מרע"ה אל בני ישראל, **שידע השי"ת שעדיין לא ישיגו ולא יבינו עתה את הכח הרוחני שבארץ, הרי שאמר להם כפשוטו ממעלתה של הארץ כי יש בה דברים נפלאים דוגמת חלב ודבש ושני ההפכיים שבה שלא כדרכה של עולם**, ורק כשיצאו ממצרים ערות הארץ ישכילו ויתעלו בנפשם להשגה גבוהה של כח הרוחני הטמון בהם יספר להם מהקדושה שיש בה.

ולכן מובן כנ"ל **שכשדיבר אל בני ישראל לא הזכיר לשון 'מקום'**, כי כוונת המלחמה היא בעיקר בכדי לזכות הכח הרוחני שבה, ומזאת עדיין לא רצה לדבר עמהם עתה.

וכן **לא אמר להם ארץ טובה ורחבה** - שהכונה הוא על ארץ הצבי, היות וזה דבר נפלא ביותר שא"א שיתהווה רק ע"ד נס ע"י ממציאות הרוחני ששוכנת שם, וזאת עדיין לא השיגו ישראל עתה, ובסתם לומר שהיא ארץ רחבה לא יוכל, כי הרי מצרים יותר רחבה הימנה.

אכן בפרשיות הבאות כשכבר יזכו ישראל לצאת ממצרים, ולקבל את התורה בקדושה ובטהרה, וכבר יזכו את נפשם מכל סיג ופגם ויוכלו כבר להשיג השגה נעלה זו, ודאי שיאמר ויספר להם מרב קדושה ועוצם טהרתה של אדמת קודש זו.